

А П Ъ С Н Ы

Ареспубликаты хэынтқарратэ усхэартэ «Апснымедиа»

2023 ш. август 24 № 49-50 (21.477)

Август 26 – Апсны Ахэынтқарра Ахыпшыфра азхацара Иамшуп

«Апсны ахыпшыфра – сара сыцстазаара ацакы хада ауп»

В.Г. АРЗЫНБА

Ари аены ажэлар уск-уск ирфын, атагылазаашья Аиага еибархханы иказаргы. Аха ашыбжышытахь ирахаит ажэабжь бзиа, ажэабжь гэшытыхга: афаца-фацахэа ателехэацшра иты-фэуан Урыстэыла ускантэи Апрезидент Дмитри Медведев иажэакэа: «Ауапс жэлари апсуа жэлари хаэитрала ргэахэара хасаб азуа, ООН Апқапца арбарақэа, ахэынтқаррақэа рыбжыара айыызаратэ еизыказаашьяқэа ирыцдаркуа жэларбжыаратэи азин априпципкэа рзы 1970 шықсасэтэи адекларация, 1975 шықсасыз СБСЕ Хельсинктэи ахыркэшаратэ нтамта, егырт жэларбжыаратэи адокументкэа напхгарас иканды, сара снапы ртыцазшит Урыстэылатэи Афедерация аганахыла Аахытц-Уацстэылеи Апсны рхыпшыфра азхатаразы Ауспқақэа».

Апсны Ахыпшыфра азхатара қатэиарааратэ аамтаны икалеит Апсны Ахэынтқарра ифыцзоу атоурых акны.

Абри аены Акэа, Ахаэитра Аштафэи еизаз зыкыфыла ауаа еигэыртгэацэа ирыдыркылеит Апсны Ахэынтқарра Ахыпшыфра азхатаразы Урыстэылатэи Афедерация Апрезидент Дмитри Медведев Иуспқа.

Апсны Ахада Сергеи Багапшь Апсны ажэлар Ахыпшыфра аиура, ажэлар риааира рыдыныхэалейт. Хажэлар ргэыртгэара хэаак амазмышт: иахыбалак игон амузыка, ишэахэон, икэашон, азэыршы ирзынкыломыт ргэыртгэара лагырзкэа.

Шэфыла Владислав Григори-ица Арзынба ишныка имшахытцит, хтэыла атоурых афы ахтыс ду Апсны Рапхытэи Ахада идырныхэаларц. «Апсны Ахыпшыфра – сара сыцстазаара ацакы хада ауп», – зныкымкэа ихаахыан В.Г. Арзынба. Абар, 2008 ш. август 26 азы уи игэтэки назейт, Апсны иаиуит жэларбжыаратэи азхатара.

Ахыпшыфра азхацара иазкны

Хыбла Гьерзмаа фэацхыа хаалыпхэоит

Нанхэамза 26 азы Акэа ақалакы афы имшапсыуейт Жэларбжыаратэи амузыкатэ фестивалы «Хыбла Гьерзмаа шэаалыпхэоит...» аартра. Афестивалы «Хыбла Гьерзмаа шэаалыпхэоит...» мшапсыуейт 2001 шыкэса раахыс. Апхэанатэ иара Апсны акэын иахы-мшапсыуаз, аха нас уи ахэа-ақэа рычедыртбааит: Москва, Санкт-Петербург, Казан, Австрия, Монако, Швейцария, Латвия, Британия Ду, Италия ухэа. Зыкыз ахара инафэхоу ари афестивалы Цэакомо Пуччини иопера «Тоска» анагзарала иахыпхэоит. Ахацэа гьэоқэа Марио Каварадосии абарон Скарпиеи рпартиакэа нарыгэоит еицырдыруа аопертэ шэа-хэафэа Арсен Согомониани Владислав Сулимский. Флориа Тоска рлоль – Хыбла Гьерзмаа, уи уанза изны-кымкэа ари апартия Станиславский Немирович-Данченкои рыкыз зху Амузыкатэ театри, иара убас Мариинтэи атеатри, атеатр Дуи рфы изныкымкэа иналызахыан. Абри азы адырра кэцдоуп афестивалы апресс-релиз афы.

амшапсэа – Иулиан Макаров.

Италиатэи арепертуар иналукааша анагзафэа ари ахэылпэз афы ирыцдоит хэцтоу ашыкэс ажырныхэамза 11 – 22 рзы Москва ақалакы афы имшапсыз Хыбла Гьерзмаа иапшыылгаз Актэи жэларбжыаратэи аконкурс алауретца: Алексееи Кулагин, Виачеслав Василиев, Глеб Периазев, Дамир Садухасов, Мариа Лупариова, Ливеи Хоу. Амузыкатэ усмшапсэа мшапсыуейт Москва тэи ахэынтқарратэ академиятэ симфониятэ оркестр ацны, адиржиор – Урыстэыла зепэсэзтэыз артист, атеатр Ду адиржиор Антон Гришанин. Амузыкантэа рнафс, афестивалы аартра ихы алаирхэуейт еицырдыруа ателе-мшапсэа Иулиан Макаров.

Иазгэатэуап, ари С. Чанба ихэз зху Апснытэи ахэынтқарратэ дра-матэ театр ахыбра афацхыа, уи азы чыдала идыргылаз ахыбрафэи имшапсыуейт. Афестивалы анафс-тэи аконцерт убасцэка иаарту атып акны имшапсыуейт: нанхэамза 28 рзы Пицундатэи ауахэама афацхыа аоператэ сцена апримадонна Хыбла Гьерзмаа иапшыылгаз авокалистэеи аконцертмейстрэеи Актэи Жэларбжыаратэи рконкурс алауретца дрыцыкылоит. Алексееи Кулагин, Ольга Маслова, Виачеслав Василиев, Глеб Периазев, Ливеи Хоу, Мариа Лупариова, Дамир Садухасов, Жаргал Цырендагбаева, Гульдана Алдадосова Урыстэылатэи жэларбжыаратэи акомпозиторэа роперакэеи рдуеткэеи нарыгэоит. Аоператэ шэахэафэи иапшыылгаз аконкурс афы аиааира згаз, Урыстэыла, Китаи, Казахстан ркынтэи абафхатэра злоу авокалистэеи Москва тэи ахэынтқарратэ академиятэ симфониятэ оркестр иацны икэ-гылоит, адиржиор – Антон Гришанин.

Хыбла Гьерзмаа иапшыылгаз аконкурс алауретца дрыцыкы-кылоит К.С. Станиславский Вл.И. Немирович-Данченкои рыкыз зху Амузыкатэ театр асо-листка Полина Шаровароваи А.И. Ваганова лыкыз зху Аурыс Балет Академия а студентка Кри-стина Чкотуеи. Аныхэатэ концерт

амшапсэа – Иулиан Макаров. Апсны арт аусмшапсэа мшапсыуейт акультура тэ апшыг-рақэа рзы Апрезиденттэ фонд иканатэ адгыларала, иара убас Урыстэылатэи Афедерация акул-тура Аминистрреи, Апсны акул-тура Аминистрреи, Роскон-церти рыкыраарала. Аконцертэ қылырақэа рнафс, афестивалы ахэаакэа иртагзаны иазцхыа-гэадоуп артистэеи еишашэалоу амузыкатэ паратуртэа рцафэи рырфеаратэ еипыларакэа рымшапсэа.

Ашэахэаф лзы игэакыоу Апс-ны анафс, афестивалы аусм-шапсэа ирыццоахит Урыс-тэыла, Белоруссия, Казахстан ухэа 20 қалакы рфы. Убас ала, афести-валы есааира ахэаакэа артбаауейт. Концерткэак рзы апрокет аофи-циалтэ социалтэ хакэа рфы зынагзарала алшо аонлайн-тран-слиациякэа мшапсэа.

Хыбла Гьерзмаа – аоператэ сцена апримадонна хэа дазха-цоуп. Акы иаламшафэо абжыа хаа змоу Хыбла Гьерзмаа ак-лассикатэ ариақэа рфы аипш, афэазтэ импровизациякэа рфгы еицшы ибзиазаны дыкыгылоит. Уи лзыырфэа акы иаламшафэо лыбжыи зыфазара хараку лынаг-зара атехникеи, лактиортэ каза-рери рыла илтэылтэуейт. Аоператэ нцэахэи Хыбла Гьерзмаа – аурыси адунейтэи оператэ казара арфеарафэи реиша аму-зыка гыла-псыла иазыкоу, иа-хыа адунейтэи аоператэ сценакэа ркны азфэлымхара ду змоу шэахэафэуап. Лара дыкыгылоит ирейгэзоу аконцерттэ сцена дукэа – Ла Скала, Ковент-Гар-ден, Метрополитен-опера, Бава-риятэи Римтэи атеатркэа ркны, Венатэи аопера акны. Ашэа-хэаф адунейтэи акыр цыара акон-церттэи программакэа лыманы агастролькэа мшапсэа. Аха уи анафс Хыбла Гьерзмаа иара убас Москва тэи аконсерваториа афы асолотэ шэахэара акафедра дадоцентуп. Лара амузыкатэ фе-стивалы «Хыбла Гьерзмаа шэа-алыпхэоит...» ацшафэи ана-пхгафэи дыкоуп, иара убас Жэларбжыаратэи авокалистэеи аконцертмейстрэеи рконкурс дашытаркшуп.

Акыкы хэ иазирхэуейт Б.ҚАЦЫИА

Адыршафэны – ацхырааразы

Султан Сосналиев: «Сгэы сыцхэейт Апсныка»

Аинрал Султан Сосналиев изкыз ате-артэ казшыа змаз ақ-гылара «Ахыпшыфра 12» мшапсыит хатэгапцхара-рала аибашыфэи Имш аз-гэатара инақэыршэаны Р.Гэымба ихэз зху Апс-нытэи ахэынтқарратэ филармонияфэи. Уи азна-рхейт Акэа Ахадара акул-тура Аусбарта.

Арбара иалагаанза икан официалтэ хэта. Уака икэгылейт Апы-за-министр актэи иха-тыгуаф, ақытанхамша аминистр Беслан Цю-пуа, атэылахычара аминистр иабжыаф Илия Га-мисониа, атэылахычара аминистр иказ Виачеслав Ешба. Зегыи инатшыны иазгэартон Аиааира агарыфэи хатэгапцхара аибашыфэи рцакы даара ишдуу. – Ажэытэ аамтэа раахыс,

Нхытц-Кавказтэи хашыцэа рап-хытэи ргэып иманы. Ари акырза иаргэаейт хара хгэамч, хдоуха. Ф-нызкыфкы инареишаны ахатэгапцхарауаа хайбашыцэа рыжэафхыр нарыдцаны, рхы мшаа еибашыуан. 260-фык инарыцны хэсадгыл ахычара рхы акэырцейт, – ихэейт уака икэгы-лаз Беслан Цюпуа.

Иазгэатэуап, Владислав Арзынба чыдала хшыфэыштра ду шырзиуаз еиуейпшым амша-кэа цшааны ихацхраарц иаауаз ахатэгапцхарауаа, насгы урт рхымшаатар, ргэымшэара хатыр акэйтон, иагыейликаауан.

Илия Гамисониа иазгэейт ахатэгапцхарауаа рыфнуцка ишыказ еиуейпшым амилацкэа рхатарнакэа. Урт раара, хара халагылара апсуа еибашыцэа ргэи шыштынахуаз, ршыамхы шаргэаоз. Урт реишарафэи Апсныка рхы дырхон ртаацэа ирамхэазақэа. (Алгарта 2-тэи ад.)

Султан Сосналиев: «Сгэы сыңхьеит Аңсныка»

(Алгарта)

Урт ргэы рыпхьон, ршьа рыпхьон, хреспублика ахақәйтразы ахақә-цара иазхиан. Хьызхәала, урт икартаз аешьаратә цыыраара иабзоураны агрессор илымшеит аңсуа жәлар ргеноцид амөа-пгара», – ихәеит иара.

Виачеслав Ешба иатишыйт ахатәгәаңхарауаа рхымөаңгашыа хатырла, ламысла ишеибаркыз.

«Ахатәгәаңхарауаа рахатыр лазыркәыйша шыафакгыы еихыры-мгеит. Урт рашьцәа рыцхраара мацара акөымкәа, дара иаиша иадгылеит, рхыычьеит. Наунагза хгәалашәарафы иказауеит ита-хаз», – ихәеит иара.

Ешба игәалаиршәеит иара дшалахәыз аибашьра аан итахоэз рыпсыбафкәа Нхыт-Кавказка рыштыра.

«Знызатәык иадамхаргыы урт ртаацәа хәхьзала еыңныхәак ка-

рымцеит. Урт еилыркаауан дара рхәыцкәа, рабацәа, рашьцәа хәжәлар зыкәпоз аус», – иаз-гәеит уи.

Аофициалтә хәта ашьтахь иа-лагеит атеатртә кәзшыа змәз ақәгылара. Уи рхы аладырхәит атеатрқәа рартистцәа, ателемөа-пгәшцәа, Аңсны жәлар рыкәа-шарақәа рхәынтқарратә ансам-блькәа: К.Тарба ихьз зху «Кавказ, Е.Бебиа ихьз зху «Шьаратын».

Ақәыргыламта арәиаратә кол-лектив иақырцеит Султан Сосна-лиев иңстазаара аңнытә ахтыс хадакәа, иандырцшит уи иза-наатдырра, иахчхара шышьа-кәгылоз. Абарт аказшыкәа атың дузза ааныркылеит аибашьра аң-цоз, иара убри аамтазы уи уафык иахасабала иңсыцкьара, ар-напхгәык иахасабала ихзыры-мгара.

Август 27 – Аңсны Арра-Хәиртә Мчкәа Рымш

Аңсуа авиация аира иамшны Ауафы иңхьазар аеит 1992 шыкәса август 27. Убаскан Гәдоуца азааигәара адәафәти ахаир бәгәаза «Лыхнашта» итәеит Аңсны Ахәынтқарра иатәыз, аибашьратә цакы змәз аидарақәа аазгаз аха-ирпланкәа АН-2 өба. Убаскан арратә цырфы Олег Чанба, гәыпфык аделътапланеристцәа гәыпфык иманы, ахаирпланкәа ахьтәаз атың афы аеазыкәтарақәа мөафигон. Иаарласны уи дкәтан Аңсны Арра-Хәиртә Мчкәа рко-мандақатәафыс.

Хьынцәтәылатәи арратә авиа-ция атоурых апыртон ирацәафны апыршәцәа, апышәафцәа. Урт рха-меигзарала, рьыбаала алагалта ду кәртцеит атәыла ашәартадара алыршәарафы, уи арратә мчхара аргәгәарафы.

Наунагза хьынцәтәыла атоурых иагәылаөуп Аңсны ажәшан зых-чоз, Аңынцәтәылатә еибашьра ашыкәсқәа раан амацәаз итакыз Ткәарчал «ахаир цха» бжъазтөз апыршәара рыхьзкәа. Аңсны авиа-торцәа ахатәреи агәагыреи аады-рцшит, алагалта ду кәртцеит

Аңсны жәлар иргаз Аиааирафы. Хаамтазтәи Арра-Хәиртә Мчкәа азкуп ахаир аңны агрессия апыр-кәкәара, ахәынтқарратә, арратә напхгаратара атыңкәа, админи-стратив-политикатәи центрқәа, ааглыхра-экономикатәи районкәа, атәыла аэкономикаеи аинфраструк-туреи акырза тдәзкуа робиекткәа, архәтәкәа ргәыпкәа ахаир аңнытә ааха рытара рацәыкьара, ага ирхәтәкәеи иобиекткәеи ртархара.

Аңсны Арра-Хәиртә Мчкәа иры-хьочит ахаиртә қәыпшыларәфы ахәынтқарратә хәаа, иалдыршо-ит хәирла адесант рыртәара, ар-хәтәкәа, абьцар, арратә техника рымөангара.

Абарткәа инарываргыла-ны, Аңсны Арра-Хәиртә Мчкәа рекипажкәеи Аңсны атагыла-заашьа чыдакәа рзы Аминистр-реи лассы-лассы ауснагзатә чы-дакәа еицымөафьргоит Уахь иацанакуеит ахаир ахылапшра, амцакрақәа рырцәара, еиуеипшы-м аңсабаратә рыцхарақәа ааха зыр-таз даеа тыңкәак рахь риагара ухәа егыртгыы.

Август 15 – Аңсны Арбцъар Мчкәа ртанкист Имш

Аңсуа ар ркәалзтанктә архә-аткәа реиқәара иалагамтәны иңхьазоуп август 14 – аибашь-ра ианалагаз рапхьатәи амш. Убаскан Аңнуцкәтәи архәтәкәа Хазтәи рполк аибашьцәа ақыртуа архәтәкәа танкла ианжәыла аң-хьа игылаз, аномер «150» змәз атанк хада рымпыцдыркьеит. Ана-өсан, Гәымста ага танкла дыр-ны дандәыкәла, хәибашьцәа өапхьа итадырхәит ага итанккәа хпа. Урт руак аганахь иңхьакны, еиташькәдыргылеит. Гагратәи ажәылар ашьтахь, атанккәа рхы-пхьазара хатәаит. Иара убас атанккәа рыла ихатәауан Мра-гыларатәи афронтыгы.

Аңсуа кәалзтехника шыақәгылан атанккәа рыла мацара акөымкәа, уахь ирылан БМП-1, БМП-2, БТР, МТЛБ ухәа егыртгыы. Аңсны атәылахьчара Аминистрра ана-пцаха, иаақәгылеит ақәалзтанктә

архәта ииқәара азцәарагыы. Но-иабр 20 азы итыжыын хазы игоу атанктә баталион ииқәаразы ад-ца. Хадаратәла кәалзтехникала иргәгәан Гәымста апозициякәа рфы игылаз хархәтәкәа.

Иахьа Аңсны Арбцъар Мчкәа атанктә архәтәкәа, егырт архә-тәкәа рыхккәа зегь реипш, жәы-ларатә мчы хаданы икоу. Урт азкуп аибашьрақәа раан иаха кырза тдәзкуа аускәа ртың рыкәтара.

Атанктә архәтәкәа реибашьратә мчхара шытыцует автоматизация ахархәагакәа, асистема фыцзақәа, егырт хаамтазтәи атехнологиятә усумтәкәа ахархәарала. Аха атанктә архәтәкәа рбеиара ха-да – ауаа, урт рдырра харақы, рхачхара, ргәымшәара ауп.

Атанкист Имш аены Аңсны атанктә архәтәкәа ркны имөа-пыргеит аныхәа иазкыз агәы-ргьаратә усмөапгәтәкәа.

Аамта ауафы дцәырнагоит

Ахәынтқарратәи ауаажәларратәи усзуфы, аң-суа жәлар рцеицәа иашакәа ируазәку Вале-ри Рамшыыхә-ица Бганба 70 шыкәса ихьтцует.

Уи диит август 26, 1953 шыкәсазы Гагра араион Бзыцта ақытан.

Аиубилиар иңстазааратә мөа аңнытә: 1969 шыкәсазы Бзыцтәтәи актәи абжьаратә школ даналга пытраамтәк Бзыцтәтәи амфы-аусадуларатә наплакәфы аус иуан. 1976 шыкәсазы Кәбантәи ахәынт-қарратә қытанхамөатә институт (иахьа Кәбантәи ахәынтқарратә аграртә университет) аңны ицара қәфиарала ианхиркәша, 1978-нза Чечентәыла ақ. Аргун асовнхара «Гардалинтәи» аңны аус иуан.

1978-1979 ш.ш. рзы Гагратәи анагком ақытанхамөа аусбарта аграномс дыкан; 1979-1982 ш.ш. – Гагра акомәреидгыла ақалакьтә хеилак ашбатәи амазаныкәгәафс;

1989 ш. – Цандрыпшытәи атаатын-ферментациатә зауад адиректорс аус иуан, иара уи ашықәсан дианган Гагратәи агро-ааглыхратә еидцара ахантәафыс.

2018-2020 ш.ш. раан Аңсны Аңыза-министрс аус иуан. 2020 шыкәсазы аңнуцкә-тәи аполитикатә еибарххарақәа инар-рымаданы январь 13 инаркны апрель 23-нза атәыла Аха-да инапынцкәа ры-нагзәафыс дыкан.

Абарт атакпхькә-ра харақы зцу аус-кәа рфы Валери Бганба иааирпшит ахачхара, апринци-пра, акәығара цәула. Уи еилых имамызт аңхацәеи, аителли-генциеи, анапхгәшцәеи, мамзар-гыи еиха ибыргу, икәыпшу хәа. Еснагь ишицәафөу еиңш, иапсшәа ахәашьа тбаауп, ихы-ифы иах-чо игәытбаара, ицәажәара иацу-баауеит. Дызнысхьоу амөа уазхьыцуа уәааухар, убла иаахгылоит аамта изцәырнагаз, акыр агәыпжәарақәа ириаанины иауау, аха гәаг згәытцакым ауафы лаша иахәсахьа.

1991 шыкәсазы Аңсны Иреихазоу Ахеилак (I ааңхьара) ашка депутатс далхын. Валери Рамшыыхә-ица дызхатарнакыз аңсуа депутатцәа, анаөс хтоурых афы «ахьтәы парла-мент» хәа ахьз зауз, зызбара рыл-шаз азцәарақәа рацәоуп Аңсны хаз хәынтқарраны ашыақәыргыларазы. Ауафы аамта дцәырнагоит хәа шырхәо еиңш, арт аамтәкәа роуп Валери Бганба иполитикатә мөа ақәларәфы рапхьа дыззыржәыз. Убри инаркны иахьанза, азцәара азбара ижәлар ирыхәоит хәа идыруаны, егьа қынгыла цәыр-туазаргыы дафымсыцт.

Аңсны жәлар Рьынцәтәылатә еибашьра (1992-1993 ш.ш.) аан Валери Бганба атәылахьчаразы Ахәынтқарратә Еилакы далахөын, хтәыла мратәшәаратәи ахәта аха-қәйтгәра иазыкәпоз дреиуан Бзыц-тәтәи ахыргәгәартәфы.

1998-2002 ш.ш. раан Гагра араи-он жәлар реизара дахантәафын.

2002-2006 ш.ш. рзы Гагра араион Ахадара аишабыс дыкан.

2006-2007 ш.ш. – аңсшьартә өны «Амра-интернешнл» адиректорс ха-дас аус иуан.

2007-2012 ш.ш. рзы Аңсны Жәлар Реизара (IV ааңхьара) далахөылан.

2012-2017 ш.ш. раан Жәлар Реи-зара – Апарламент деишабын. Уи аамта иалагзаны хтәылафы аполитикатә итеитәшәарақәа ра-ан, 2014 ш. май 31 инаркны август 24-нза атәыла Ахада инапынцкәа наигзон.

Апсель 24, 2020 ш. инаркны цхьатәара дцеит.

Аңсабара сиршәа зсахьа тна-хыз ақыта пшза иалиааз, дацла-пашәла, цсабарала иапсыуоу, уи шыатас анаөстәи зыбзәара зег-гы иаиуз Валери Бганба дреиу-оуп хәжәлар милатқ рахасабала рхеикәырхареи, рхьыпшымреи, рхақәйтреи разыкәпәра еышәала иилахәу Аңсны атеицәа. Уи иана-кәызаалак ижәлар рфы хатыр икәуп, игәра ргоит. Матцурас дыз-хыгылазаалакы аңны ижәлар ргәыршәеи, ргәыргьареи рыцеи-шешон, рыгәта дыкан. Ахааназ-гыы зтың ааныжыра иацәшәаны, жәжәа еижьоз дреиуамызт, насгыи хаамтазтәи хәынтматцзуөцәкәак ишырцәафөу еиңш, «сара са-лышәх, сара снажәга» хәа ажә-лар дрылам. «Уатахуп, абрака амац хазу» хәа ахьиархәаз илша деигзом.

Валери Рамшыыхә-ица Аңсны иашыагыту аңсуа жәлар рыбзәа-шыеи рдеипши реиғьтәразы ихы ацьа арбара дацәымаашьакәа, ахәынтқарратә матцурақәа рфы дахьынзакәзгыи, иахьагыи илша-

реи идырреи рзикуеит амилат рцас-кьабзкәа реикәырхара, аң-суа бышшәа хәынтқарратә быз-шәаны иаихахара, изызхәуа аби-царақәа цәафәа бзиала раазара.

Аңсны жәлар рышәкәыфөы Алыкьса Гогәуа иреиғьзоу иажәа-бжькәа руак аңны иахьылоит ауафытөфса иңстазаара иафор-мулоуп зыухәаша анаөстәи ацәа-хәкәа:

Уцалароуп, уаалароуп, Уаалароуп, уцалароуп.

Ааи, арт ацәахәкәа аңстазаара ахатә иагәылхуп, уи иашьадоуп. Урт рыхшышөтәк ихаилдыркаауеит ххәынтқарра аргыларәфы хәжә-лар рыбзәашьа есымшааира еиғьхаларц ихандеиуа Валери Бганба иңстазаара.

Валери Рамшыыхә-ица Бган-ба ахәынтқарреи ауаажәларреи рәафхьа илшамтәкәа рзы иан-шәылоуп «Ахьз-Аңша» аорде-ни Аахьт-Уаңстәыла анапхгара ркнытә «Аиөызара» аордени.

Ишдыруеиңш, ауафы псыцкьала, мцхәарыда иус наигзозар, иуаа-жәлар ирыхәоит хымпәда, иаргыи ижәлар рыгәта хатыр ду икәны дкәлоит. Ихәынтқарратәи иңста-зааратә пышәеи ирыбзоураны Валери Бганба иахьагыи еышәала далахәуп ауаажәларратә цстаза-ара.

70 – шыкәс дузам аңсуа ин-цырафы, апоет иажәкәа рыла иаххәозар, «шәаршларгыи уаха акгыи амчым».

Аңсуа икәра наза Аңцәа ишәа-неишьяаит!

Ахра АНҚӘАБ

Ахықәкы хада – ахеиқәырхара Адемографиатә тагылазаашьа акәша-мыкәша

Мышкәак рапхьа асоциал-эко-номикатә тцәарадыррақәа Рцентр аңны имөапган Аңсны адемографиатә шәартадара иаз-кыз аилацәажәара. Уи ааиртит Ацентр анапхгәфы, афилософиятә тцәарадыррақәа ркандидат, адо-цент Олег Дамениа. «Иахьа хазтә-гылоу – имариоу аамтазам. Адунеи зеггы аңны иоит ахынта-фын-тарақәа. Харт – аңсуа имариам амөа ханылеит, аха даеа мөакгыи хәмазам. Ихьпшым ахәынтқарра аңцданы ххы ныкәахго, ххы анап-хгара ато, ххы хзеиқәырхозар хәа. Иахьа хықәкы хадас ихамоу ахеиқәырхара ауп. Аха абрака имацымкәа ашәартарақәа ыкоуп. Адәахьтәи ашәартара, иара убас-гыы аәнуцкәтәи. Икоуп хамч зыкәхо, изкәымхогыи. Абарткәа зег-гы еихьшалатәуп. Убарткәа зеггы ирыцкны икалеит Аңсны иахьатәи адемографиатә тагылазаашьа», – ихәеит Олег Дамениа. Уи иаз-гәеит Аңсны икәынхо егырт амитәткәеи аңсуааи хәа еилых шыкарымтцәо, аха аңсуа Аңсны ада хеиқәырхашьас имоу даеак шыкәам. «Аңсуаа Аңсны иана-нызаа усқан Аңсынгыи қалашьа амазам», – ихәеит иара.

Аңсны адемографиатә шәартә-

дара азцәара алацәажәара ашка аапхьара рыман шамахамзар Аңсны ақытәкәа зеггы рха-тарнакцәа. Урт анапынцәа рыман жәашыкәса рыөнуцкәла доу-сы рқытәкәа рфы зақашы ииз, зақашы рыдунеи рыпхьахыз ашьа-қәыргылара. Иара убасгыи иаз-гәартар акәын қытацыпхьаза шақашы атаацәара аңырымтцац. Иаагаз афьырпштәкәа ркны ша-махамзар қытацыпхьаза ркны ииз рхыпхьазара акыр еиңоуп, зыдунеи зыгысахыз рааста. Иара убасгыи атаацәара аңырымтцац арпәрцәа рхыпхьазара 60-фык инадыркны 90-фык ркынза иназоит. Атыпхәацәа рсиа уахь

иаламтәкәа.

Аизара иалахөыз Аңсны агәаб-зиарахьчара Аминистрра ахәы-шәтәра-профилактикатә усбарта анапхгәфы Бағал Кадиа иаз-гәеит адемография азцәара из-ныкымкәа ишалацәажәахьоу. Ари апроблема зыхкьо ахырхартәкәа шырацәоу. «Хәышыкәса рыө-нуцкәа икахцәз ацәарақәа иах-дырбоит ииуа ахәыцкәа рхы-пхьазара акыр ишагхаз егырт ашыкәсқәа раан ааста» – ихәоит уи. Убриаан иазгәеит уи зыхкьо агәабзиарахьчара аусура аиқәкара шақәым.

(Алгарта 5-тәи ад.)

Аиааира – 30

Август 15 рзы, Кавказ ажәларқәа Рконфедерация ахыьчара ахеилак ахантәащыс икәз, арратә зықатареи ағышәа дуи змаз аполковник гәымшәа Султан Сосналиев ызыра ззиуаз, хатәгәаңхаралатәи аибашьцәа раңхәтәи ргәың – Кабардаа рарқарцәа «шәгәы кашәмыжын, ара ҳақоуп» хәа иа-аит Гәдоуҭа. Анафс, есымша-аира еиуеиңшым амилатқәа еидызыкылоз Аахытц-Уаңстәыла, Алада Урыстәыла, Приднестровиа, Москва, Санкт-Петербург ухәа ркнытә хатәгәаңхарала иа-аны иҳацеибашьуаз рхыпхьазара иацлон. Цабыргыхәтәны, азныказы ауащы иҳафәы аагара ицәы-уадаууп урт арқарцәа араһы ирыхоз амч закәыз аилкаара?! Аха, хатәла ршьа-рда иалаз аиаша азықәғарей, хәжәларқәа рдоу-уха акзаара агәағ иахылтуаз агәеизыбылрей агәағрей ракәын уи, хәарада. Уи хәеицәа гәымшәақәа ргәашьамх арқаруан, рымч-рылша фбанатәуан.

Зхыпхьазара ф-нызқ иреитам хатәгәаңхарала хәңсадгьыл хәңзыхьчоз рахьтә рыңсы цықәқәа хәтһырцеит 260-шык инареиҳаны, 18 жәлары рхәтарнақәа. Урт рхыпхьазарафәы иқоуп Нхытци Аахытци Уаңстәылаа рцеицәа 13-шык.

Хьыңцәхейкәырхаратә еибашьра иалахәын ауаңсаа еидызыкылоз, дара ркны – Аахытц Уаңстәыла аҭагылазашьа шты-шәынтәаламызгьы, еиуеиңшым аамтәқәа рзы мрәтәшәаратәи мрәгыларатәи ахырхаратәи ркны еибашьуаз аҭагылазашьа хәба. Раңхәа иааз иреиуоуп 57-шык зхыпхьазара назоз, Валери Хубулов командақатәащыс дызмаз, Гагрей Гәымстәи ахыьчаратә цәахәқәа рфәы зхы аазырқшыз аҭагылазашьа. Анафс, 120-шык еидызыкылоз, Гәымстәи

Хәңсадгьыл имгьзо ахәрақәа азынзыжызы, Каказаарей акамзаарей рхықә акны хәңсаз, 1992 шықәсазтәи амш хлымзаахқәа ируаку август 14 рзы Аңсни аңсуа жәлары зтәшәаз агәақ-ажәабжә нафит адуней акәақтәқәа иахьабалак. Уи заҳауаз зегьы еиңшны иаурыдырқылауаз. Аха,

ахыргәғартафәы еибашьуаз Алан Цыиоев ызыра ззиуаз. Ахәтәи – Марттәи ажәыларәфәы итаҳаз Лев Наниев игәың, 31-шык рыла ишьақәгылаз. 1993 шықәса ииультәи ажәыларала аламтәлаз иааит Аңсныка 150-шык аршьақауаа рыла ишьақәгылаз, «Цхьынвалтәи», «Владикавказтәи» хәа ф-хәтә хадакны еихшаз, Бибо Зуцуев ызыс дызмаз аҭагылаз. Ахәбатәи – «Алан» хәа ахьз змаз, 22-шык еидызыкылоз Иракли Хубулов дзыпхьагылаз аҭагылаз Ткәарчалтәи аполк аилаз-ара иатәнакуан.

Арт аибашьцәа рахьтә хәңсадгьыл зхы ақәызтәз дырузәкүп, 20 шықәса зхытүаз (сынтәа ди-иҭҭей 50 шықәса тәуеит) Робин Хазби-ица Козаев.

Диит Робин Аахытц-Уаңстәыла Цхьынвал ақалақь ақны, ауаңс милаттә интеллигенция рхәтар-нақәа ртаацәарафәы февраль 21, 1973 шықәсазы. Цхьынвалтәи ахәтәи абжәратә школа ақны 1988 ш. итәра хыркәшаны, кәфиарала аҭагылазашьа дыр-хысны, Аахытц-Уаңстәылатәи ахәынтқарратә университет афилология факультет, аурысы атәым бызшәақәаи рыкәшафәы идыррархара иациттоит.

Робин дхәыцаахыс ифыз-цәа рыгәрагара ицын, уи иана-кәызаалак аус лашақәа дрызиашан, ақәығарей хара анаңшрей иман, аҭагылазашьа чыдақәа раан икәзшәамызт баф злам ацәажәарақәа аерыҭара, ыңжә-ара зитәз ахышә цәула ақәын. Убри ақнытә ауп, итәра анағз а хә

иқан аңсуаа хәңташәаз арыцхара духатә рыцхәрас иңхьазаны згәы амца ацралаз. Зшьам дгьыл иахырбауаз аңсуаа ацхыраара хәтаразы зәа-зцәылхны игылаз. Зегь раңхьазагы урт Нхытц-Кавказ иқәынхоз хәешьаратә жәларқәаи мшын нырцә иқоу хьыңцәуаи ракәын.

АУАҢС РОБИН

имазақәа иңсадгьыл ақыр-туа қылашәқәа ркнытә ашәар-та иантәгыла, ахәыцра иеад-мырхалақәа иаразнакы абьар дзатәагылагы.

Ишдыруу еиңш, Аахытц-Уаңстәыла аибашьра иалагаанзагы, 90-тәи ашықәсқәа ралагамтә инаркны аҭагылазашьа уадащын. Аполитикатә еибашьра цон Қырттәылеи дарей Иреиҳазоу рхеилақәа ирылахаыз рыбжә-ра, аимак-аиҭәк еиҳа-еиҳа аеар-таулон. Робингы и студентра ашықәсқәа инадыркны аҭагылазашьа ига-хьан, дук мыртыкәа идгьыл гәакыа, уи аңхәкәтәи аҭагылазашьа ахьчара-зы, ижәлар хьатшәа рымамкәа аңсрей абзареи инарыбжамгылар ада цсыхәа шыкамлоз.

Ускантәи аамтәз зегьы ирыл-

шомызт, Робин иеиңш иқәыңшыз ракәым, итәгьы иеиҳабацәазгы, амилаттә кәңарафәы изықәныкәа-тәу априцип хәдақәа инартау-ланы реилкаара.

Зышәы царыз Робин идыру-ан Кавказ ажәларқәа реидгы-ларала ишызбахо Кавказ зегьы ақны аҭыңчрей, ажәлар маңқәа рхәкәитрей рхыпшымрей аус, иныруан уи азы иҳадоу, аус азбараны иарбан мәақәоу иалхтәу.

Уи итәшәынтәалахьаз арпыс иаҳасабала ижәлары Кавказ иқәынхо ажәлар маңқәаи реи-кәырхаразы дзыхьан иарбан усзалак хәхәхәчарада анағзара. Убри азы акәһап 1993 ш. ииультәи ажәыларала аламтәлазы иашьейхәп Артур диңны дзәаз Аңсныка.

Робин иабшәтра Аңсны ибзи-

заны зызбахә рдыруа роуп. Иаб иашьа – Козаев Исидор – еи-цырдыруа ауаңс поет, Аахытц-Уаңстәыла ашәкәыфәцәа Реидгыла кыр шықәса аҭақыпхықәу мазаныкәащыс аус зуаз, азәырфәы аңсуа поетцәа рфымтәқәа ауаңс бызшәахы еиҭазгахьаз, Аңсны жәлар рпоет Нели Царпхәи Кәымф Ломиеи ақырынтә ирҭахьаз рфыз-а бзиа. Ақбатәи иаб иашьа – Козаев Петр – кыр шықәса раахыс Аңсны, Гәдоуҭа ақалақь ақны ин-хоз, хәңсадгьыл ахьчәацәа иры-вагылаз аҭыңхәтәанынза. Иаб – Козаев Хазби – ауаңс литературатә критик, алитература-критикатә статиақәаи ажәабжәкәа реиз-гақәа ақыр равтор. Аамтәла Москва, Алитература институт ақны Аңсны жәлар рпоет Платон Бебиеи иарей аҭара еицыртон. Иан – Габараева Иулиа – Москва тәи ахимиатә институт даушәтәи, кыр шықәса раахыс Аахытц-Уаңстәылатәи ахәынтуниверситет ақны аус луан. Иашьа Артури, иахә-шәа Изабеллеи аҭыңантәи еиҳау аҭарайуртә иа студентцәан.

Зхәычара шықәсқәа инадыркны Аңсни аңсуа жәлары рызбахә зыфәнаҭафәы изаҳауаз, урт рдоуҭа иалааз Робин «сара саңьал Аңсноуп иахыиқоу» иҳәалон лас-шы-лассы аҭыңхәтәнтәи аамтәзы, – рхәоит иҭынхәцәа. Илахьынцәа заа иныруазар акәхарын...

Дҭахейт Робин Козаев август 7, 1993 шықәсазы.

Ауаңс Робин иеиңш шәфәыла зыңстазаара ақәтаны хәңсадгьыл хәңзыхьчаз, Кавказ шла аҭеицәа-афырхәцәа ргәалашәара, хәжәлар рҭоурых афәы хәштра рыкә-замкәа наунағз аианхоит. Урт реилкәрей рыгәағрей шәышы-қәсала абиҭарақәа еимырдалоит аиашьарей, ахәтәрей, ахаме-игзареи ирфәырқшыганы.

М.АМЗАЦБА

Зыбжы аҭыганы, иаарымчны имцәажәоз, аламала имыччоз, еснаг зылахь еиқәыз, зегьы рыла иаңсуаз, 80 шықәса зхытүаз Хашыг Зыбей Чыу-иҭа, дызнысыз амәа игәалаиршәон.

Аңсуа қыта Хәап. Хашыг Зыбей иҭшәма Мишьелиа Маруси-еи иарей аҭаацәара ду аҭҭданы, аҭҭстазаара амәа ианын. Урт бы-жәык ахшара рхылцит, ираазейт. Рхы иақәғәырбьо рыфәны ишыфәназ ахәыцқәа ран лыҭҭстазаара дал-тит: – Даныҭсуаз, – иҳәеит Зы-бей, – ахшара реитцбы мызки хым-ши лхытәуан. Ран ахаангы хыхк лмыхьыцит. Зегьы акрафәлцит. Нас, маңк схы нықәысцит, сааң-сеит хәа дахыныкәиаз, дма-аҭҭшеит... Сахәшьейтцбы Алла даара дсыцхраит. Иаалгәды-саланы илаазейт. Урт зегьы хан хәа илышәтан. Лхатәы ҭҭстаза-арагы дашьамлейт.

Хашыг Зыбей иҳәыцқәа Аңсны Аҭыңцәтәылатә еибашьра иалагаанза ана-ара аусқәа руан, рхы иацхрауан, рабгы ивагылан. Гәдоуҭатәи араионтә милиция ақәшафәы аус зуаз, Хашыг Зурик иукурафәы иеыҭсахны, Хәапҭка дцит хәа, Лыхны абжәлартафәы дгылан. Амәаду еихызтәоз, иара изымдыруаз ҭҭхәыск, иаҭыны иаауаз амашьына шлысуаз ани-ба, лара дылгәытәсны амашьыр лацәыхьчара дахьейт. Аҭҭхәыс деиқәирхейт. Аха, Зыбей-иҭа

СЫЛАҖШ АГӘАШӘ АХЬ ИХАН

Зурик, уи ацәара дахьымзейт. Дҭахейт...

Ахәтә аҭҭсадгьыл иҳьчаразоуп дзиуа. Убас, Қартынтә бьармцала зәеибыҭаны, адуней ханырхырт иҳәкәлаз ақыртцәа аңсуаа рфәагылейт, абьар шьтырхит, еибашьит. Убарҭ рхыпхьазарафәы Зыбей иҭҭацәа х-шык ықан: Рома, Роберт, Баграт.

– Дара рыхык рхала избаны еибашьра ицеит, – иҳәеит Хашыг Зыбей. Ақыта аиҳабыра анеилаха, Роберт ддырхынхәит. Уи атрактор дақәтәан, ақыта усафәы анхәцәа дрыцхрауан. Урт азәы ишьтәхь имгылейт, ирылшоз ахәыцы цықаны инарыҭзейт.

Хашыг Зыбей уажәы-уажәы даатгыланы ихиғаз агәақрақәа дрылацәажәон.

Хашыг Баграт Зыбей-иҭа 1966 шықәса, жьтаарамза жәба рзы Хәап ақытан диит. Баграт деил-кәан, ииуаз-иҳәоз идыруан. Иара Гена Маргания напхара зитәз аҭҭхьәратә гәып «Беркут» далахәын. Уака комиссарс иказ, Леон иорден занашьаз Тьрыкьба Заур, ус иҳәеит: – Баграт, ауадафра аҭаҭхьа ианымгылоз, еснаг еиҳа иахьыцгәоу игылаз хәтә бьешын. Хара хкоманда раҭхьа ҭҭхәыка хдәыкәырцит. Баграт

дыҭҭхьәфәы Казан. Иқан аҭагып уахыңла «абз» аагара ицоз. Баграт дызлаз аҭагып «абз» аагара рыл-шеит. Иҳәынчаз ақыртүа арратә чын змаз уащын. Нас, хәруаа аҭаҭа рнапәцака икәз рыла дыҭҭсахын. Иара хәыжәкыра 15-16-тәи ажәыларала далахәын. Дзымхынхәеит. Хабарда ибжә-зыз рхыпхьазарафәы дықан. Аи-башьра анеилга абцарамзазы иаарпшыз аибашьратә нышәынтрафәы ибаф рбейт... Иа-нашьоуп Леон иорден. Хашыг Зыбей ицкәынцәа рҭоурыхқәа акы ицәбжәхар хәа дшәаны, дрыхьызауа дрыхьәажәон. – Ба-грат дзымхынхәит. Уи ифызцәа иа-ахтны дҭахейт рымхәеит. Сылаҭш агәашәахь ишхаз, ихан...

Аҭаацәара иреиҳабыз Роман 1960 шықәса ажырынхәамза 1 азы Хәап ақытан диит. Даны-хәычыз инаркны ашәахәара бзиа ибон. Ашкол ашьтәхь амузыкатә царайуртә дҭалоит. Уи изанаатәла ақәфиарақәа ааирпшит. Аамтә-казы Аңсуа радио ақны аусура далагейт. Аҭаацәара далалейт.

– Рома, – иҳәеит Зыбей, – ақытәхь дхынхәуейт. Иҭшәмеи иарей аи-башьра ианалағаз фәыҭа аҭҭхәцәа рыман. Аибашьра аҭҭхәтәи амшқәа инадыркны Хәапҭаа дне-ины Рома дынрылагылейт. Нас ишнейуаз, уи 4-тәи баталионны иқалейт. ҭҭхынгәымза аҭҭхәтәи амшқәа инадыркны Гәымстәтәи ахәычарақырақәа зегьы ркны аибашьра бәбәа цон. Уахь хәи-

башьцәа ацхыраара рыҭаразы 4-тәи абаталион дәыкәырцит. Амәа ишықәыз ахыршә (асна-риад) рылахаит: Чкотуа Славик, Анкәаб Гиви, Арухазе Витали, Хашыг Роман тахоит.

– Каман ахы ианақәитҭрәуаз Рома ифызцәаи иарей еицҭахейт. Сымаҳә, Тьрыкьба Енвер, Ахалше-ни ахәкәиттәра ихы ақәитцит. Сыҭҭхә Милиа, аныда иаазаз, ахәыцқәа млакы исцәамкындәз хәа адгьыл дахейт, «атәчка» дҭалт. Аха, уи ала ахныкәгара цәғәахейт. Сулафахәи стәанчәхәи ааиқәырцчаны сыетымцәа ирхы-зҭоит хәа сафуп, аха уи абары-хәо?!

– Аҭҭстазаара мардуануп. Зны-зынла сгәамтлоит, сгәы анп-жәалак цәғәала ишысаазаз сыбла ихгылоит. Ускан сыхгьы сҭахым, азәгы сҭахым... Шақантә ама-шьяна аангылартафәы сангылоу, ианымгылазакәын илсывсны ицахьоузей?! Снышәынтрақәа аныгәхәазгалак смидә-гәидаха амәа снанылоит. Арыцхәшәара аҭҭсуаа иҳамаз аибашьра иацәзит. Сымч зықәхоз амаланыкәа аас-хәан, уи ала ауп сышныкәо.

Хашыг Зыбей игәы итхоз аз-цәарақәа ируакын аҭар нақ-нақ-тәи рҭеиҭш.– Аҭар, – иҳәеит иара, – амәа иаша иқәтәтәуп. Усда-хәысда ианымжәтәым.

(Алғартә 6-тәи ад.)

СЫЛАҢ Ш АГӘАШӘ АХЬ ИХАН

(Алгартта)

Аус руа иалагар, ибжысуагы маңоит. Иахья зегы ахшыф раңтоит, арахь ирыдагалло хаммам, забачаа тахаз рыхшара чыдала ахылаңшра рытатәуп. Урт амәа иаша рхыркыра мариоуп, избанзар ргәкәа хәуп. Иахья Аңсны амал змоу рхыпъызара есаира ирацәахоит, уи бзиоуп. Аха, дысдырбааит азәы зацәык, заб дтаха, аьарахәа зшыапы икәгылоу?!

Сара, Аңсны аиҳабырахь амәахытра сыкәшәахьейт. Еихабык икны снанагеит (Уахь снейт зыпъшәма дтахаз сыпъха лыхъзала). Сахьнейз ибзианы сидикылейт, дысхатгылейт. Хаицәажәейт. Снаскаго, ус иҳәейт. – Уззааиз азы, сара акгы сылшом. – Абас хаипыртцит. Аанда ахылакәу ауп иахытыца, аха аибашыра аңцоз еихаразак еибашыуаз анхацәа ирыхшаз ракәзамзи. Ус схәагәгәа аәныка

сааит. Уинахыс уаха азәы ишә сымтцит.

Хашыг Зыбей иара икәгыпъшра ашыкәкәа дысхаанызи иахьатәи аңыстазаарей еифыртъшуа, иажәа иацитцейт: – Схаан ажәлар рыфәнуцкә даараза ахпатукәцара рыман, арыцхәибашыра, аицхыраара ыкан. Аңысуа жәлар рпатуеиқәцара, рчейыка, рыламыс аңысуа қыта иахәштаран. Иахья адуней зегы акынтә икылпъшны ирылеибашырейишә хәа иҳәааңышуейт. Урт зегы рцас азы патула, аамсташәала хаицхыраароуп.

Хашыг Зыбей Чыу-ипъа игәы итхоз азтаарақәа акыраамта дрылацәажәон. Нас лада-қада Аңсны итахаз атцейцәа зегы ахыкыдыз илапъш нахигон: «Аңыпъш хазтаз, хаштра шәықәымзааит» иҳәан, пъшышәала амузей дындылцит.

(Хашыг Зыбей иеңәажәара 2011 ш. иантан).

Гугуца ЦЫКЫРБА

А Ч Ч А Ц Ш Ъ

Ишәыдагалло алафкәа аницейт Аңсны ахақәитразы фы-рхатцарыла еибашыуаз, уи зыбжара ахтнызтаз, Леон иорден занашыз, шыкәсқәак рапъха зыцстазаара иалцыз Мушны (Миша) Харитон-ипъа Анқәаб. Уи иахья ижәлар дрылагылазтгы 70 шыкәса ихытыуазарын.

***

– Иаха аашаанза лацәеихышк сзыкамцейт: уара ухәда абжыгон, адәахыи хлажә фәйхак амамызт, – лхәейт дгәамтуа аңхәыс. – Нас бара ишпәбтахыз – сара сышуа, хлажә ахәда абжы го акәызма? – налацейт ахатца.

***

– Угәаангарала, излеицшы-мзей абзиабарей аишызарей? – иазтааит Кәаста.

– Урт амши атци шеипшым еипш ауп; аишызара – уи еынлоуп, абзиабара уахынлахоит, – иҳәейт иеаартынчны.

***

Шыазина ллакытца ашәыта ытатәаны аусуракны дахьнейз, лфыза илзымбатәбараха дтааит:

– Унан хаас, ибзызуда ас?
– Схатца!

– Ыы, уи акомандировка дыкоуп бымхәазазей?

– Саргы ус акәын ишыздыруаз, аха... – лхәейт Шыазина илыкәшәацәгыны.

***

– Бара, Шыамсиа! Мыса бы-ңаара данакәыбымх, бан аинфаркт лбырхуейт, – лхәейт лгәы дахапжәо Зина.

– Ибзиоуп, нас, иара иахь сцалап сара, атахызар иан илыхааит аинфаркт, – тынч атак ныкалцейт Шыамсиа.

***

Ғәгәала ижәны, аәаршытра итажыыз иафсуаз аңхәызба лыхь:

– Бара боуп ахәатцәкәа, – иҳәейт ибз еилаго.

– Сзыхуркыозей, сара акагы уасымхәейт, – ицъашыаны даацәажәейт лара.

– Акагы бымхәейт, аха бгәы ус иаанамгои, – иҳәейт аәаршытра «итатәаз».

***

Аихагыла рацәа змоу, ақалакә агәтәтәи аәоны хараккәа руак аштафәы, згәы ааибгаз ыцъа ахацәа реицәажәара:

– Иҳәартам уи еипш ақатцара!

– Иарбан узфәу иҳәартам хәа?

– Иҳәартам сыпхәыс уахылыцәауа!

– Абар акаамет, шәеилкаара даара иуадауоп шәара. Уара ухы ухнахит хаицәаара, лара даргәыргәоит, шәуа згәахәара сацныкәарыдаш сара мшәан?

***

Атцх агәы ааиәнашоны, ателефон «аңсы ахнахуама» ухәартә абжы геит ауатахәфәы. Дгәыткәа-цсыткәаха аңшәма ишаакәипаазтәкәа:

– Алло! Шәара шәкны азырцха ааиуама? – ибжы аатыфәит азәы.

– Ааи – иҳәейт, дейцхамкәа зылацәкәа ркәычуа ател зкыз.

– Ус акәзар, шәшыапкәа зәзәаны шәшыштал, – иҳәан, иаәахаицәейт ател иасуаз.

***

– Мыса! Абыржәы ақара рацәей имацым ахшыфәи хәдыргалар, ртуа уара иалухуазейиш? – дтааит Кадыр.

– Ахшыф алсхуан хәарада, ақара ааста.

– Аиеи, ус акәхап. Доусы изымхо ауми дзыхәо, – иҳәейт Мыса иеырхықымтқәа.

***

Рбагк амузыкәтә школ италарц иашыталейт.

– Уара, ақара зүтахыузей? Уи адагыи ашәа бзианы иухәоит, убжыгы хаауп усгыи – ахәейт ақарматцыс.

– Уи здыргәышәоит, аха акәтқәа хәамтазы адипломцәкәа змам акагы иаңсам иоп хәа ахырхәаз ацас азы ауп сәыззасыкыз, – ахәейт арбагь.

***

Махазы Махти Мчыштанза иалаарц атакси ааныркылейт. Махаз арныкәцаф диязтааит: – Шака иаңсахарызей?

– 700 маат, – иҳәейт атаксиниқәцаф.

– Махты дсыцзар?

– Зегь ақоуп...

– Иубома Махты, акапей уаңсам анысхәалак ихоуцдаломызт, ағара угама уажәшәта ухатагыи, – иҳәейт Махаз, иеыркәышны Махты дйаңшуа.

ХЦЕИЦӘА РШЬАЛА ИКӘАБОУ АТЫҢ

Мышкәак рапъха азиас акны хәказааран, ауаапсыра даара ирацәан. Амца ана-ара еикәцәаны итәан. Сыкәша-мыкәша избоз агәам-сам сыхшыф сахнахуан. Ус, хнафсан, инастхәшәа итәаз аңысуа таацәара, рхәыцкәа рыманы акрыфара хдыртит. Ахәыцкәа ирфоз, ирцәынхоз аңырхәа иршәны Гәымста иналарыжыуан, азыхаакәа зтоу апластикәтә патлыкакәа ирууаза идыршәуан. Убрианан ахәыцкәа ран знызатәыкыгы икашәымтқан хәа ралымхәейт.

Апъхыра ишапъу еипъш, ашоура даара ицәгыоуп. Насгыи, атыхәтәантәи аамтазы адуней зегы акны ахауа аеапсахт. Еига убас акәзаргыи Аңсны икоу аңсабара, ахауа змыда, амшын, ашхарантә илбәеәо хзиаскәа ухәа аңсеивгара хартоит. Аха рыцхарас икаләз, иахья ари Анцәа идгыыл икәынхо харт хтыпъ пшзарақәа, хтыпъ пшыбақәа пату рыкәхамтцо халагеит.

Аңысуа нхафы ахаангыи иаштаигәара дацкәлапъшуан. Аңышәма-пъхәыс ашыжы дөагыланы, латцра, лаштагәара зхәаз еипъш лрыцкәаанза, шыжыкәа лфазомызт.

Ишахәаз еипъш, ашоура баапъсуп. Пъшыра хәа иауа ауаапсыра, шамахазар, амшын акны реыркәабойт. Хауаажәлар ракәзар, еиха хшыфәышәытра рыртөит хашхәантә илбауа хзиас хазынакәа. Хауаажәлар пьытфык реипъш, стәацәагыи саргыи знызынла Гәымста азиас ашкәа хнейлоит, ашоура акынтә маңк аңсеивгаразы. Хыхь ишазгәастаз еипъш, арака зыпъсы зшыо атыпәантәи ауаапсыра роуп, пшышәафык улапъш дыташәом.

Гәымста азиас акәара сылагылацыпъхәа мартгәи ажәыларан итахаз хәцкәынцәа рыбжыи сгәы икәышуашәа саакәлоит. Ахахәкәа ршыла ишәушәа сыла иаахылоит. Ипъшыоу тыпны сахәапъшуейт. Аха шыоу-кы-шыоуы рзы, ари атыпъ гәамкапсартахеит. Ана-ара амца ахәеиқәырцоз атыпъкәа ркны иаакәыршаны икажыуп зейуа хкы ұтаху агәам. Сыла иабоз, ынытқала бәбәала сеиланаршуан. Аха иказыжыыз дсыздырамызт акнытә, сгәаф зхызгыз дызбозмызт.

Казшыс ысызам «сус злам, сымхатә алатцара», ауаагыи сырзыткәо сыкәзам. Аха абри избаз ахымфәапъгашыа сычхара пнашәейт. Исылшеит аеынкылара. «Ахәыцкәа иқартцо бымбазо? Абас аума ишыбаазо? Арт аңыкәа ишпәкалои?» – хәа ласхәейт. Аха аңысуа хкны ишырхәо еипъш, «ала шуан, аеы хәуан». Исхәаз хәаасгыи илымкит.

Харт ауаажәлар хәхдырра қамлакәа, хәхынхо хәпса-дгыыл акны ахаан ацкәара қалазом. Акомуналтә усбартақәа русзуоцәа азәазәа хадургыларгыи, ацкәара хзейфәаазом. Сара икасыжылап, уара ипъссалахәа доусы халагар, агәам ххытәоит.

Ахәычы дшыхәыцзоу илаазатәуп ахымфәапъгашыа. Уи зегы рапъхәаза иргылан изылшо анлоуп. Ан лхәычы илырбо афырпъштәы гәнимкыларц залшом. Зызбахә схәаз ан леипъш ахәыцкәа заазо, ахаангыи ирзеилкаараны иказам ахымфәапъгашыа иацанакуа.

Шәеила азхыкәахь, шәыпъсы шәшыла. Аха убри аан ишәхашәмырштын Гәымста азиас атоурых. Ишәхашәмырштын уакәтәи ахахәкәа, хашыцәа ршыла ишкәабоу. Насгыи даеақы. Иахья Ақәа абжеихарак зыржәтәла еикәзыршәо Гәымста азиас ауп. Ус анакәа, азы зытганы ишәжәуа атцәц шәымкәашылан.

Ш. ТОРЧУА

Гәалашәарақәак Аамта цацпъхәаза...

Сара сиит, саазейт атоурых ду змоу, жәытә-натә аахыс ила-хынтарбагаз аамтақәа раан хәжәлар еизаны рыгәтыха, рхәаа, ргәамтра ахәеибырхәооз, мөак иахыкәырцоз Лыхны ақыта. Уи иалиауан ажәлар рфәахыи еитаз-хәашаз атцейцәа, Нестор Лакоба аңыкәа днаргыланы.

Асовет аамтазы аусура еилашуан. Ақытауаа ачаи, ататын, аудратыхаарыхра, ашәыраазара рнапы алакын, нхамфәалагыи, нхара-нтцыралагыи аьарахәа икан, икоуп иахыагыи, хәибашыра аан аңыстбарақәа рацәаны ишаиузгыи.

Сәара, сқәыпъшра абра имфәпъысит. Исгәалашәоит, Лыхны закә ныхәақәаз еифыркауауаз, шакафы ажәлар еизоз. Рапъхәаза «Лыхнашта» аныхәа анапъшырга, уи иахыагыи имфәпъыргоит, шака гәыргыра, лахәыхра ацыз сыбла ихгылоуп. Хазы иқатцаз асценафәы икәгылан қытацыпъхәаза еиқәаны ирымаз ашәахәаратә, акәашаратә ансамблқәа.

Шәахәарала, кәашарала ихыркәшәахымызт арт аныхәақәа. Урт ирыцын жәлар ржәытә хәмаррақәа. Исхәарц стәхуп, убарт ажәытә хәмаррақәа ирылахәыз, хқыта ахыз тызгоз. Аимтқакәафәы азәы итахомызт Рома Чыркба, Вахтанг Шыақрыл, Леник Цыныцъа, Баграт Цьергениа, Виталики Шыаликәеи Арсиаа, Валикәа Цициназе, Адамыр Габриа, ашыака ахаларафәы – Астамыр Габриа, Гарик Гәымба, ахәақәарафәы ирылукаауан Валикәа Габечиа, Валикәа Транцъ. Абазшытыхрафәы ибәф ицәыласын Едик Лакоиа,

алабақәырс – Шыурбей Ацъба, Алик Арнау.

Аңысуаа жәынгыи-фәнгыи хәтырпату рзақәуп аеырхәмарра, аеыбжақазара. Зызбахә сымоу ашыкәсқәа раан иеаликаауан Алиоша Мыкәба, еыла аңарафәы Отар Чанба, Алмасхан Гегенаа.

Ақытәфәы аспорт афәара бзи аман. Атцәыргыла ахыпъарафәы, аурыла аңарафәы рхәы тарыжыуамызт Валера Чанба, Вахо Цыарсалиа, Гена Уанафәа, Вахтанг Аәзба. Ашыапылампыласрафәы еилкәа-еилбәыцәкәан Лиова Миронов, Стиопа Гәгәлиа, Зузик Зизариа, Едик Гыцба, Такли-вониан Геворг, Батал Гәымба, Нури Лакрба, Зураб Аәзба, Вова Лакоиа, Темыр Камлиа, Санард Чанба, Самик Камлиа, Чан Кәырмәзиа, аипъхнышарафәы ашыамхыбәбәа дыртцысуан Славик Гарцкиа, Лионик Арцъениа, Аншба Родик.

Еиқәаан ашыапылампыли амтәышәмпылы рзы акомандақәа.

Абра иану асахәфәы ижәбойт

1985 шыкәсазы Аңсны аетәи спорт азы имфәгысуаз ачемпионат акны аиааира згаз Отар Нестор-ипъа Чанба, Иура Еснат-ипъа Камлиа, Валикуа Уасил-ипъа Транцъ, Гарик Такуа-ипъа Лакоиа, Нури Еснат-ипъа Камлиа, Анзор Борис-ипъа Бигәаа.

Исгәалашәоит Лыхнашта ақытан аныхәа анымфәпъысуаз, еыла ампыласрей атцәеигәыдцарей ирылахәыз ақытәкәа. Лакрбақәа рыжәлантә мацара акоманда ықәдыргылейт. Аиааира игейт Алыкәса Лакрба. Уи амыза ахтыс сара схаан икамлазацызт.

Асовет Еидгыла ахыбгалара амфәахь ахы архейт. 1989 шыкәсазы Аахыт-Уапъстәыла атагылазаашы аныцәгыаха, хатәгәапхарала 25-фык злахәыз агәыпъ еиқәааны хәпъшын, аха уахь хцара залыршамхеит.

Насыпъ дуны исыпъхәоит Лыхны ақытан Минора Арцъениа лычкәын ачара анизылуаз Виктор Тәанбей, Иван Таркылыи, Владислав Арзынбей сахыртәалаз.

Анзор БИГӘАА,
Лыхны ақыта

<p>АПСНЫМЕДИА </p>		<p>Ареспубликатә хәынтқарратә усхәарта «Аңснымедиа»</p>	
<p>gazeta-apsny.info apsnygazeta@mail.ru</p>	<p>ател: +7 (840) 226-15-75 / 226-59-73 атызтыгы: Аңсны, Акәа ақ., Ажәанба имәа, 9</p>	<p>Аредактор хада Ахра АНҚӘАБ</p>	
<p>Агазет адцала ифым астатиа ахә аредакция иазшәазом.</p>		<p>Агазет ахә – 20 маат.</p>	